

Ponad podziałami...
Ponad kastami...

Jacek Zelek

Ponad podziałami...
Ponad kastami...

Bede Griffiths OSB
i jego chrześcijański
ideał *sannyāsina*

hoṁīni

Projekt okładki:

Jacek Zelek

Fotografia na okładce:

Tim Gainey / Alamy Stock Photo

Redakcja:

Elżbieta Wiater

Imprimi potest: Opactwo Benedyktynów

L.dz. 66/2017, Tyniec, dnia 6.04.2017

† o. Szymon Hiżycki OSB, opat tyniecki

Marka Homini jest częścią
Wydawnictwa Bennedyktynów Tyniec

Wydanie pierwsze: Kraków 2017

ISBN 978-83-7354-673-8

© Copyright by Tyniec Wydawnictwo Benedyktynów

ul. Benedyktyńska 37, 30-398 Kraków

tel. +48 (12) 688-52-90, tel./fax: +48 (12) 688-52-95

e-mail: wydawnictwo@tyniec.com.pl

zamowienia@tyniec.com.pl

www.tyniec.com.pl

Druk i oprawa:

Tyniec Wydawnictwo Benedyktynów

druk@tyniec.com.pl

Spis treści

Wykaz skrótów	7
Bibliografia	7
Przedmowa	15
Bede Griffiths jako człowiek ponad podziałami	15
Dlaczego Bede Griffiths?	16
Wstęp	21
Rozdział 1	
Bede Griffiths OSB (1906–1993) i jego epoka	27
Lata młodości	27
Studia na Oxfordzie	31
Powołanie do życia monastycznego	39
Wyjazd do Indii, rozwój ideału chrześcijańskiego <i>sannyāsina</i>	42
Rewolucja przemysłowa i II sobór watykański	46
Industrializacja i jej wpływ na życie społeczne w Wielkiej Brytanii	48
<i>Vaticanum II</i> (1962–1965) – otwarcie drogi dla dialogu międzyreligijnego	61
Rozdział 2	
Ascetyzm hinduski	69
Rozwój ascetyzmu hinduskiego	71
Znaczenie pojęcia <i>sannyāsina</i> w klasycznym hinduizmie	129
Główne rodzaje ascetyzmu hinduskiego	136

Rozdział 3

Adaptacja ideału chrześcijańskiego *sannyāsina*

u Roberta de Nobilego SJ, Julesa Monchanina OSB

i Henriego le Sauxa OSB (XVII–XX w.) 145

Rozwój ideału chrześcijańskiego *sannyāsina* w Indiach . . . 149

Rola chrześcijańskiego *sannyāsina* w społeczeństwie hinduskim 182

Rozdział 5

Ideał chrześcijańskiego *sannyāsina*

w ujęciu Bede Griffithsa OSB 187

Plan dnia chrześcijańskiego *sannyāsina* 188

Wyrzeczenie podstawą życia chrześcijańskiego *sannyāsina* . . 197

Modlitwa miejscem spotkania tradycji chrześcijańskiej

z tradycją hinduską 206

Realizacja ideału chrześcijańskiego *sannyāsina*

warunkiem ewangelizacji 212

Zakończenie. 221

Wykaz skrótów

DRN - *Deklaracja o stosunku Kościoła do religii niechrześcijańskich.*

DM – *Dekret o działalności misyjnej Kościoła.*

Bibliografia

Źródła

1. Pisma Bede Griffithsa OSB

A New Vision of Reality, New York 1990.

Il Cristo Universale, Brescia 1996.

The One Mystery, „The Tablet”, 9 marca 1979.

Chrześcijański Aśram, przekł. J. MROCZKOWSKA, Kraków 1993.

Powrót do środka, przekł. T.A. MALANOWSKI, Warszawa 1985.

W poszukiwaniu najwyższej świadomości. Zachodnia nauka i wschodni mistycyzm ku wizji nowej rzeczywistości, przekł. K. CHUDZIŃSKI, Bydgoszcz 1995.

Zaślubiny Wschodu z Zachodem, przekł. G. JASIŃSKI, Poznań 1996.

Złota Nić, przekł. J. MROCZKOWSKA, Kraków 1993.

2. Źródła religijne

Bṛhadāraṇyaka Upanishad 3.5.1; 4.4.22.

Chāndogya Upanishad 5.10.1; 8.5.3.

Muṇḍaka Upanishad 1.2.11.

Rigweda 10.136.

Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekrety, deklaracje*, przekł. ZBIOROWY, Poznań 2002.

BENEDYKT z NURSJI, *Reguła*, przekł. A. ŚWIDERKÓWNA, Kraków 1978.

GRZEGORZ WIELKI, *Dialogi* II, przekł. A. ŚWIDERKÓWNA, Kraków 1978.

3. Opracowania

ABHISHIKTANANDA, *The Secret of Arunachala*, 9, New Delhi 1979.

AMALADASS A., *Wstęp*, [w:] *Preaching Wisdom to the Wise*, St. Louis 2000.

AROKIASAMY S., *Dharma, Hindu and Christian According to Roberto de Nobili*, Rzym 1986 (Documenta Missionalia, 19).

BIELAWSKI M., *Krzyż i tęcza*, „Znak” 10 (1998).

– *Polis monachorum*, Bydgoszcz 2001.

- BOLEWSKI J., *Daleki Wschód na Zachodzie*, Kraków 2006.
 – *Nic jak Bóg. Postacie iluminacji Wschodu i Zachodu*, Warszawa 1993.
- BOULAY SH. DU, *Beyond the Darkness*, London 1998.
- BRAUN J., *Ekumenizm w uchwałach Soboru i w okresie posoborowym*, Warszawa 2001.
- BRESSOLETTE C., *Sobór Watykański II i jego dzieło*, [w:] *Encyklopedia Religii Świata*, t. 1, przekł. J.D. ARTYMOWSKI, Warszawa 2002.
- BROCKINGTON J.L., *Święta nie hinduizmu*, przekł. J. MARZĘCKI, Warszawa 1990.
- BROOKES D.R., *Wiedza ezoteryczna i tradycja nauczycieli* [w:] *Praktyki religijne w Indiach*, PRZEKŁ. P. BALCEROWICZ, Warszawa 2001.
- BRUTEAU B., *The other half of my soul*, Wheaton 1996.
- CAHN A., *Hinduizm współczesny*, [w:] *Encyklopedia Religii Świata*, t. 1, przekł. J.D. ARTYMOWSKI, Warszawa 2002.
- CHETHIMATTAM J.B., *Nurty myśli indyjskiej*, PRZEKŁ. T. GERLACH, Warszawa 1974.
- CLOONEY FR.X., *Roberto de Nobili, Adaptation and the Reasonable Interpretation of Religion*, „Missiology” 18 (1990).
- COFF P., *Man, monk, mystic*: <http://www.bede-griffiths.com/bede-griffiths/> (dostęp: 14.04.2013).
- COLLINS M.A., *Catholic Concerns. Where Does the Road to Rome Lead?*, Bloomington 2008.
- CORNILLE C., *The Guru in Indian Catholicism*, Louvain 1991 (Louvain Theological & Pastoral Monographs, 6).
- DAVIS R.H., *Zarys historii w Indiach*, [w:] *Praktyki religijne w Indiach*, PRZEKŁ. P. BALCEROWICZ, Warszawa 2001.

- DHAVAMONY M., *Classical Hinduism*, Roma 1982 (Documenta Missionalia, 15).
- DOMAGAŁA T., *Wiara chrześcijańska a duchowość Wschodu według Bede Griffithsa i Tomasza Mertona*, Kraków 2006.
- ELIOT T.S., *Szkice literackie*, przekł. H. PRĘCZKOWSKA, Maciej Żurowski, Witold Chwalewik, Warszawa 1963.
- ELLINGER H., *Hinduizm*, przekł. G. SOWINSKI, Kraków 1997.
- Encyklopedia Katolicka*, red. E. GIGILEWICZ, t. 1–20, Lublin 1983–2014.
- FLOOD G., *Hinduizm. Wprowadzenie*, przekł. M. RUCHEL, Kraków 2008.
- FRÈCHES J., *Gandhi*, przekł. J. GISZCZAK, Katowice 2008.
- GALIŃSKI P., *Duchowość monastyczna*, „Cenobium” 18 (2003).
- GRANOFF PH., *Opowieści dżinijskie inspirujące wyrzeczenie*, [w:] *Praktyki religijne w Indiach*, PRZEKŁ. P. BALCEROWICZ, Warszawa 2001.
- HANDLER J.S., *History of the Jesuit Mission In Madura*, Madras 1909.
- HOLLIS CH., *History of Britain in Modern Times, 1688-1939*, Londyn 1946.
- Student's Britannica India*, t. 4, Wielka Brytania 2000.
- KŁODKOWSKI P., *Ewangelia duchu Orientu. Bede Griffiths i nowa filozofia inkulturacji w Azji*, „Znak” 11 (2001).
- KNOTT K., *Hinduizm*, przekł. T. JUREWICZ, Joanna Jurewicz, Warszawa 2000.
- KOŚCIELNIAK K., *Chrześcijaństwo w spotkaniu z religiami świata*, Kraków 2002.
- LANNE E., *Dekret o ekumenizmie jako punkt wyjścia rozwoju katolickiej świadomości ekumenicznej*, [w:] *Święta Tajemni-*

- ca Jedności*, red. W. HRYNIEWICZ, P. JASKÓŁA, Lublin 1988 (Teologia w dialogu, 5).
- LLEWELLYN J.R., *Autobiografia pewnej ascetki*, [w:] *Praktyki religijne w Indiach*, PRZEKŁ. P. BALCEROWICZ, Warszawa 2001.
- MAREK AURELIUSZ, *Rozmyślania*, przekł. M. REITERA, Warszawa 1984.
- MATUS T., *Joga i Modlitwa Jezusowa*, przekł. J. SAR, Kraków 2003.
- MAUROIS A., *Dzieje Anglii*, przekł. W. ROGOWICZ, Warszawa 1957³.
- MILLER D.M., WERTZ D.C., *Hindu Monastic Life*, Montreal–London 1976.
- MONCHANIN J., *Teologie et spiritualité missionaries*, Paris 1985.
- NAPIÓRKOWSKI A.A., *Zagadnienia ekumeniczne*, Kraków 2001 (Podręczniki Wydziału Teologicznego, 9).
- NOBILI R. DE, *Jnanopadesa Kurippidam*.
- Nowa Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 5, red. D. KALISIEWICZ, Warszawa 1996.
- O. LACOMBE, *L' Absolut selon le Védanta*, Paris 1938.
- OLDMEADOW H., *A Christian Pilgrim In India: The spiritual Journey of Swami Abhishiktananda*, Bloomington 2008.
- OLIVELLE P., *Ascetyczne wycofanie się czy uczestnictwo w społeczeństwie*, [w:] *Praktyki religijne w Indiach*, PRZEKŁ. P. BALCEROWICZ, Warszawa 2001.
- PADOUX A., *Indyjskie drogi do wyzwolenia*, [w:] *Encyklopedia Religii Świata*, t. 2, przekł. J.D. ARTYMOWSKI, Warszawa 2002.
- *Tantryzm*, [w:] *Encyklopedia Religii Świata*, t. 1, przekł. J.D. ARTYMOWSKI, Warszawa 2002.

- POIRIER V., *Model mistrza duchowego i jego związek z tradycją*, [w:] *Encyklopedia Religii Świata*, t. 2, przekł. J.D. ARTYMOWSKI, Warszawa 2002.
- Powszechna Encyklopedia Filozofii*, t. 6, red. A. MARYNIARCZYK, Lublin 2005.
- RAJAN J., *Bede Griffiths and sannyāsa*, Asian Trading Corporation 1997.
- Religie. Encyklopedia PWN*, t. 9, red. T. GADACZ, B. MILERSKI, Warszawa 2003.
- RUPP J., *Prayer*, New York 2007.
- SAUX H. LE, *Éveil à soi, éveil à Dieu*, Paris 1971.
- Hindu-Christian meeting point*, Bandra–Bombay 1969.
- *Intériorité et revelation*, Sisteron 1982.
- J. MONCHANIN, *Benedyktyński aśram*, przekł. J. MROCZKOWSKA, Kraków 1986.
- SŁUSZKIEWICZ E., *Pradzieje i legendy Indii*, Warszawa 1980.
- SOLARZ F., *Sobór Watykański II a religie niechrześcijańskie*, Kraków 2005.
- SPINOZA B. DE, *Dzieła*, przekł. I. MYSLICKI, Warszawa 1927.
- ŚRĪ ŚRĪMAD A.C. BHAKTIVEDANTA SWAMI PRABHUPĀDA, *Bhagavad-Gītā Taka jaką jest*, Bhaktivedanta Book Trust 1986.
- STUART J., *Swami Abhishiktananda: His Life Told through His Letters*, 3, New Delhi 198.
- SZYSZKO-BOHUSZ A., *Hinduizm, buddyzm, islam*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1990.
- TARDAN-MASQUELIER Y., *Hinduizm współczesny*, [w:] *Encyklopedia Religii Świata*, t. 1, przekł. J.D. ARTYMOWSKI, Warszawa 2002.

- TEASDALE W., *Bede Griffiths An Introduction to His Interspiritual Thought*, Woodstock 2003.
- *Catholicism in dialogue*, Oxford 2004.
- The SCM Dictionary Christian Spirituality*, red. G.S. WAKEFIELD, London 1983.
- THILS G., *Histoire doctrinale du mouvement oecumenique*, t. 89, Descekee De Brouwer 1963.
- TOKARSKI S., *Jogini i wspólnoty*, Wrocław 1987.
- TOŁSTOJ L., *Anna Karenina*, przekł. K. IŁŁAKOWICZÓWNA, t. 2, Warszawa 1963.
- TRAPNELL J.B., *Bede Griffiths: life in dialogue*, Albany 2001.
- TREVELYAN G.M., *Historia społeczna Anglii*, przekł. Ad. KLIMOWICZ, Warszawa 1961.
- TRZCIŃSKA I., *Chrystus był Azjatą*, „Więź” 07 (2000).
- ULRICH E.T., *Swami Abhishiktananda's Interreligious Hermeneutics of the Upanishads*, „Journal of Hindu-Christian Studies” 16 (2003).
- WERNER K., *Yoga and Rig Veda: An Interpretation of the Kesin Hymn*, „Religious Studies” 13 (1976).
- WHEELER M., *The Indus Civilization*, Cambridge 1968.
- Why I Am still an Anglican*, red. C. CHARTRES, London 2006.
- WILANOWSKI S., *Indie*, Warszawa 1969.
- WISEMAN J.A., *Historia duchowości chrześcijańskiej*, przekł. A. WOJTASIK, Kraków 2009.

Przedmowa

Bede Griffiths jako człowiek ponad podziałami

Minęły cztery lata od napisania przeze mnie tej pracy. Patrząc z perspektywy czasu, kiedy przeglądam kolejne strony, stwierdzam jedno: nie zmieniłbym ani tego, co w niej napisałem i przedstawiłem, ani tego, komu poświęciłem swą uwagę jako autor. Zatem – praca doskonała? Z pewnością nie, i to z bardzo prostego powodu: zawsze można napisać więcej, niektóre tematy są studnią bez dna, a o postaci, która znalazła się w centrum mojego zainteresowania, wypadałoby po prostu napisać osobną monografię.

Dlaczego zdecydowałem się na wydanie mojej pracy? W zasadzie są dwa powody. Po pierwsze, sama postać Bede Griffithsa oraz ideał hinduskiego *sannyāsina* jako człowieka ponad podziałami kastowymi są praktycznie nieobecne w polskiej literaturze, nie mówiąc już o połączeniu tych dwóch aspektów w jednej publikacji. Kluczową rolę gra tutaj również pewna kontrowersyjność samego tematu, który jest złożony i to z bardzo prostego powodu – dotyczy dialogu chrześcijańsko-hinduskiego nie tylko na płaszczyźnie duchowości, ale wchodząc także na teren dogmatyki.

Drugi powód to bibliografia. Chciałbym, aby ta książka była pomocą dla tych, którzy, być może, zechcą zgłębić przedstawiony w niej temat. Odniosłem się tu do wielu opra-

cowań, tak polskich, jak i zagranicznych, które z pewnością są przydatne, dla każdego, kto chce bliżej poznać przedstawiony tutaj temat.

Dlaczego Bede Griffiths?

Postacie z historii powszechnej, czy też, ściślej, związane z dziełami Kościoła, które w jakiś sposób weszły na margines ortodoksyjności, fascynują mnie, zarówno ze względu na swoją charyzmatyczną osobowość, jak i (głównie) ze względu na to, co głosiły. Ich nauczanie to miecz, który rani, bezwzględnie i dogłębnie. Jednak zawsze jest to także, paradoksalnie, coś pozytywnego, co opiera się próbie czasu. Koncepcje i poglądy krystalizują się zazwyczaj po śmierci tych myślicieli; wtedy to, co było zakryte, wychodzi na światło dzienne. W swoich czasach nie byli rozumiani – ostatecznie, kto miałby ich zrozumieć? Mówili językiem zupełnie obcym dla ówczesnej ludności, w tym kościelnych hierarchów.

Bede Griffiths to jedna z takich postaci – człowiek, któremu przyszło żyć w czasach negacji i anarchii. Na świecie rodziło się „nowe”, wkrótce miały nadejść gwałtowne przemiany cywilizacyjne. Jako młody człowiek, wspierany przez przyjaciół, postanowił się wtedy sprzeciwić obserwowanemu porządkowi rzeczy. Wyobraźcie sobie dzisiaj grupę młodzieży, która ucieka na wieś, wynajmuje domek i tam, w zupełnej prostocie, żyje z pracy własnych rąk, studiując Pismo

Święte i nauki Ojców Kościoła. Już na tamtym etapie można było mówić o charyzmie Griffithsa i jego towarzyszy: to byli ludzie wyjątkowi, gotowi, by sięgać po więcej, niezadowolający się zastaną rzeczywistością.

Celowo użyłem w tytule określenia „ponad podziałami”; chciałoby się może rzec: „ponad współczesnymi kastami”. Sądzę, że nie możemy z czystym sumieniem powiedzieć, iż kastowość nie istnieje. Jest to sprzeczne z tym, co widzimy na co dzień: jest klasa rządząca, jest klasa pracująca, ale są również tacy, którzy swoją postawą chcą wołać i napominać. Chodzi o to, co Václav Havel nazwał siłą bezsilnych. Jednostki, które, jak mogłoby się zdawać, pozbawione są jakiegokolwiek mocy, zmieniają świat dookoła siebie, buntując się przeciw niemu. Taki był Bede Griffiths, który podjął się odnalezienia odpowiedzi na pytanie: w jaki sposób mówić o Bogu ludności hinduskiej? I wynikające z tego dalsze kwestie: co należy zrobić, aby obraz misjonarza, skażony kolonialnymi zaszłościąmi, został oczyszczony? Jak stać się „swoim” w obcym społeczeństwie? I wreszcie, jak w tym całym zamieszaniu świadczyć o Bogu? W dużym stopniu działał po omacku i mimo przetartych szlaków, dużą część swojej koncepcji musiał budować na nowo.

Zmienianie rzeczywistości i postrzegania pewnych zastanych form to, z jednej strony, fascynująca przygoda, a z drugiej – ciężkie brzemie niezrozumienia czy wręcz odrzucenia, które trzeba nieść. I tak jest do tej pory: spuścizna Bede Griffithsa niepokoi wielu, pojawia się odwieczne pytanie o gra-

nice dialogu i, jak to już we wstępie napisałem, co jeszcze wolno, a co jest już niebezpiecznym synkretyzmem.

Zarówno wspomniany myśliciel, jak i jego koncepcja dialogu chrześcijańsko-hinduskiego niezwykle fascynują. Chyba warto dostrzec coś poza własnym podejściem, wręcz potraktować to otwarcie się na nowość jako wyzwanie dla siebie. Dopóki nie zacząłem czytać o samym Bede Griffithsie, świat duchowości jawił mi się jako czarno-biały: wszystko w nim było ustalone i powiedziane, nie wykraczając poza to, co na podstawie Magisterium Kościoła można by uznać za życie „pobożne i bogobojne”. Po kilku latach, po spotkaniu z nauczaniem Bede Griffithsa, jak również Ojców Pustyni i tekstami z *Filokalii*, duchowość nabrała dla mnie zupełnie innego kolorytu. To pełna paleta barw, z której możemy korzystać, a podejście oparte na strachliwym wykonywaniu praktyk, by nie odróżnić się od reszty, zupełnie straciło u mnie rację bytu. Spotkanie to zaprowadziło mnie faktycznie na rzeczywiste drogi wiary, a nie jedynie folkloru religijnego. Przebicie się przez dobrze strzeżony gmach nakazów i zakazów pozwoliło mi dojrzeć również inne przestrzenie, po których mogę kroczyć bez strachu i ponad tym wszystkim, co rozgrywa się w bezpiecznej ławeczce parafialnego kościoła.

Celowe przerysowanie? Jestem raczej daleki od postawy porządnego chłopca, którym może byłem, kiedy nie miałem świadomości palety barw, o której pisałem wyżej. Teraz mogę powiedzieć, że wyszedłem z cienia i widzę szerzej, a przez spotkania z różnymi, wspaniałymi osobowościami,

horyzont mojej duchowości poszerzył się i ten proces wciąż trwa... Dzięki takim postaciom, jak Bede Griffiths, i dzięki realizowanemu przez nich ideałowi wiem, że warto szukać cały czas, zamiast pogrążyć się w coraz większej nieznajomości otaczającej nas rzeczywistości, tak bardzo bogatej i pięknej. Mimo że nie spotkałem go osobiście, mam do dyspozycji jego cenne słowa, które jak ostry nóż przecinają zasłonę na naszych oczach. Zasadnicze pytania brzmią: Czy naprawdę chcemy widzieć poza...? Czy mamy na tyle odwagi, aby zmierzyć się z treściami, które mogą zniszczyć gmach naszych, dotąd pielęgnowanych, przekonań i dogmatów?

Autor

Wstęp

Postać Bede Griffithsa jest mało znana w Polsce; świadczy o tym niewielka liczba publikacji i tłumaczeń dzieł jego lub o nim, które ukazały się drukiem w wersji polskojęzycznej¹. Natomiast sporo opracowań i książek jest dostępnych w wersji angielskiej.

Był konwertytą, filozofem, literatem, niezwykle barwną osobowością. Po studiach (literatura angielska i filozofia) zapragnął czegoś więcej. Wiedziony powołaniem najpierw doświadczył z towarzyszami życia w oderwaniu od społeczeństwa, protestując w ten sposób przeciw industrializacji, po czym został benedyktynem. Następnie, po ponad dwudziestu latach wyjechał do Indii, aby tam realizować ideał chrześcijańskiego *sannyāsina* w aśramie, który stał się centrum duchowym, dokąd przybywała nie tylko ludność miejscowa, ale liczne pielgrzymki, aby doświadczyć niezwyklej atmosfery modlitwy i wyciszenia, jak również spotkać się z niezwyklej człowiekiem – ascetą, który pragnął przenieść wzór

¹ W tłumaczeniu polskim ukazały się następujące książki Bede Griffithsa OSB: *Złota Nić*, przekł. P. MROCZKOWSKI, Kraków 1993; *Chrześcijański Aśram*, przekł. J. MROCZKOWSKA, Kraków 1993; *Zaślubiny Wschodu z Zachodem*, przekł. G. JASIŃSKI, Poznań 1996; *Powrót do środka*, przekł. T.A. MALANOWSKI, Warszawa 1985; *W poszukiwaniu najwyższej świadomości. Zachodnia nauka i wschodni mistycyzm*, przekł. K. CHUDZIŃSKI, Bydgoszcz 1995.

hinduskich pustelników na grunt chrześcijański². W swojej żegludze życia, jak to pięknie określił Maciej Bielawski, Bede Griffiths podróżował pomiędzy dwoma brzegami: chrześcijaństwem i hinduizmem, które podziwiał i wykorzystywał ich bogactwa w tworzeniu całościowej wizji nowej rzeczywistości Kościoła przyszłości³. Wywarł ogromny wpływ na myśl po II soborze watykańskim, przede wszystkim w dziedzinie dialogu międzyreligijnego, kładąc podwaliny pod nowy rodzaj ewangelizacji terenów Indii.

Bede Griffiths stał się duchowym synem pionierów tej drogi: Julesa Monchanina i Henriego le Sauxa. Należy jednak zaznaczyć, że wypracował własną koncepcję funkcjonowania aśramu i wspólnoty uczniów skupionych wokół mistrza duchowego.

Temat poruszony w niniejszej książce z pewnością nie należy do łatwych. Składa się na to kilka przyczyn. Po pierwsze, uboga baza literatury polskojęzycznej, po drugie, rozległość tematu, którego opracowanie wymagało również analizy ascetyzmu hinduskiego, z którego wywodzi się pojęcie i ruch *sannyāsinów* na terenach Indii, po trzecie wreszcie, skomplikowany język filozoficzny, szczególnie jeśli chodzi o literaturę anglojęzyczną, w opisach koncepcji poszczególnych reprezentantów chrześcijańskiej grupy *sannyāsinów*. Mimo trudności temat okazał się niezwykłą podróżą w głąb duchowości zarówno hinduskiej, jak i chrześcijańskiej, się-

² Więcej na temat sylwetki duchowej Bede Griffithsa, zob.: T. DOMAGAŁA, *Wiara chrześcijańska a duchowość Wschodu według Bede Griffithsa i Tomasza Mertona*, Kraków 2006, s. 34–35; 40–42; 50–51.

³ Zob. M. BIELAWSKI, *Krzyż i tęcza*, „Znak” 10 (1998), s. 95.

gając fundamentów, na których budowana była religijność obu tradycji. Całościowa synteza, poczynawszy od biografii naszego bohatera, przez opis funkcji *sannyāsinów* w społeczeństwie hinduskim, skończywszy na analizie rozwoju działalności misjonarskiej pionierów Roberta de Nobilego, Julesa Monchanina i Henriego le Sauxa dała pełne zrozumienie dzieła podjętego przez Bede Griffithsa.

Pierwszy rozdział jest poświęcony biografii Bede Griffithsa, od dzieciństwa aż po okres zakładania aśramów w Indiach. Jest to kluczowa część opracowania, gdyż ukazuje proces rozwoju wewnętrznego Griffithsa, a znając etapy tego rozwoju możemy zrozumieć podejście tego mnicha do ascetyki hinduistycznej i jego koncepcję chrześcijańskiego *sannyāsina*. Dla tej części książki fundamentalne znaczenie miała autobiografia Bede Griffithsa *Złota Nić* i druga część książki *Chrześcijański Aśram*. Dopelnieniem części biograficznej było ukazanie dwóch ważnych wydarzeń w życiu benedyktyna, mianowicie tzw. drugiej rewolucji przemysłowej w Wielkiej Brytanii i II soboru watykańskiego. Jak wykazuje analiza tych dwóch momentów w historii, okazały się one decydujące na drodze powołania młodego studenta Alana Griffithsa, a później benedyktyna klasztoru w Prinknash.

Drugi rozdział dotyczy kwestii ascetyzmu hinduskiego i wiązało się z nim wyzwanie polegające na przebrnięciu przez literaturę hinduską, zwyczajnie i historię rozwoju pojęcia wędrownego ascety *sannyāsina*, poczynając od czasów wedyjskich, a skończywszy na współczesnej realizacji tej formy życia religijnego. Rozdział ten, ze względu na ogrom materiału, który wymagałby analizy (która mogłaby być podsta-

wą do osobnej monografii), ma charakter ogólny. Są w nim zarysowane podstawy historyczne rozwoju ascetyzmu w Indiach, podane znaczenie pojęcia *sannyāsina* i główne rodzaje oraz formy ascetyzmu, które wykształciły się na przestrzeni wieków. Jak pisałem wcześniej, jest to ujęcie wybiórcze, a na potrzeby niniejszej pracy zupełnie wystarczające.

Trzeci rozdział stanowi wprowadzenie w tematykę ideału chrześcijańskiego *sannyāsina*. Jest on przedstawiony w kontekście epok, w których się rozwijał (XVII i XX w.), pierwotnie dzięki działalności misjonarskiej Roberto de Nobili, a skończywszy na współczesnych pionierach tej drogi życia, Julesie Monchaninie i Henrim le Sauxie. Jest to refleksja nad pytaniem o zasadność takiego rozumienia działalności ewangelizacyjnej, a także ukazanie rozwoju pojęcia i roli chrześcijańskiego *sannyāsina* w społeczeństwie hinduskim.

Ostatni, czwarty rozdział podejmuje temat, który był zapowiadany przez wcześniejsze rozdziały. Zostanie w nim przedstawiona wizja chrześcijańskiego *sannyāsina* stworzona i praktykowana przez Griffithsa. Opis został podzielony na cztery części, które razem stanowią całość i wyjaśniają ideę zawartą w temacie pracy. Cztery aspekty życia *sannyāsina*: harmonogram dnia, wyrzeczenie, modlitwa i ewangelizacja spinają w jedno osobowość chrześcijańskiego ascety, który nie za pomocą wyszukanych sposobów czy też efektywnej działalności na zewnątrz głosi Chrystusa, ale czyni to przez wyciszenie, kontemplację, zgłębianie Pisma Świętego i Tradycji Kościoła, wczytując się w teksty innych tradycji religijnych, cały czas wracając do środka swojego wnętrza, przebywając tam z Bogiem, może emanować święto-

ścią i tym samym pociągać innych do Boga. Tak w skrócie można określić całą koncepcję ideału chrześcijańskiego *sannyāsina*, którą wypracował Bede Griffiths.

Omawiając i analizując poszczególne części pracy, bazując zarówno na literaturze polsko-, jak i anglojęzycznej, opierając się na licznych opracowaniach akademickich. Jeśli chodzi o temat ideału chrześcijańskiego *sannyāsina* w ujęciu Bede Griffithsa, znalazłem dwie pozycje książkowe (po jednej w języku angielskim i polskim)⁴, które są rozprawami doktorskimi na ten temat.

Praca, ze względu na swoją tematykę, będzie stanowiła próbę odpowiedzi na następujące kwestie: czy jest możliwe na gruncie chrześcijańskim zrealizowanie ideału *sannyāsina*, w takiej formie, jaką przekazała nam tradycja hinduska? Jak daleko można dojść w adaptacji chrześcijaństwa do zasad i warunków religii hinduskiej? Kiedy możemy mówić o synkrytyzmie, a kiedy o dialogu? Czy jest możliwy dialog na poziomie dogmatycznym?

Jak widać, rozważana tu kwestia jest stosunkowo świeża, dzięki czemu niniejsza książka wpisuje się jako kolejna pozycja w nieliczną literaturę, która omawia to, jakże ważne, zagadnienie nowego podejścia do działalności misjonarskiej na terenie Indii. Innowacyjność ta, jak to zostanie ukazane na kolejnych stronach, nie była przyjmowana z otwartymi rękoma przez niektórych hierarchów Kościoła katolickiego, którzy z dużym dystansem, a czasem ze strachem spogląda-

⁴ Zob. J. RAJAN, *Bede Griffiths and sannyāsa*, Asian Trading Corporation 1997; T. DOMAGAŁA, *Wiara chrześcijańska a duchowość Wschodu według Bede Griffithsa i Tomasza Mertona*, Kraków 2006.

li na działalność Bede Griffithsa. Mimo wielu trudności, jakich doświadczył, nadal cechował się on wielkim pokojem i wytrwałością w dążeniu do osiągnięcia wymarzonego ideału chrześcijańskiego *sannyāsina*.